



## Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

24. jaanuar 2018\*

Eelotsusetaotlus – Arsti tegevust puudutavate õigus- ja haldusnormide ühtlustamine – Direktiivid 75/363/EMÜ ja 82/76/EMÜ – Eriarsti koolitus – Asjakohane tasustamine – Direktiivi 82/76/EMÜ kohaldamine koolitustele, mis algasid enne ja lõppesid pärast liikmesriikidele selle direktiivi ülevõtmiseks kehtestatud kuupäeva

Liidetud kohtuasjades C-616/16 ja C-617/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Corte suprema di cassazione (Itaalia kõrgeim kassatsioonikohus) 5. juuli 2016. aasta otsustega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse 28. novembril 2016, menetlustes

**Presidenza del Consiglio dei Ministri,**

**Università degli Studi di Palermo,**

**Ministero della Salute,**

**Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca,**

**Ministero del Tesoro,**

*versus*

**Gianni Pantuso,**

**Angelo Tralongo,**

**Maria Michela D'Alessandro,**

**Nello Grassi,**

**Carmela Amato (C-616/16),**

**Giovanna Castellano,**

**Maria Concetta Pandolfo,**

**Antonio Marletta,**

**Vito Mannino,**

\* Kohtumenetluse keel: itaalia.

**Olga Gagliardo,**

**Emilio Nardi,**

**Maria Catania,**

**Massimo Gallucci,**

**Giovanna Pischedda,**

**Giambattista Gagliardo (C-617/16),**

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president J. Malenovský, kohtunikud M. Safjan (ettekandja) ja M. Vilaras,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- G. Castellano jt, esindajad: *avvocato* F. Mazarella ja *avvocato* G. Mazarella,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistasid *avvocato dello Stato* G. Pignatone ja *avvocato dello Stato* B. Tidore,
- Euroopa Komisjon, esindajad: H. Støvlbæk ja L. Malferrari,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

#### **otsuse**

- 1 Eelotsusetaotlused käsitlevad küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/363/EMÜ, mis käsitleb arsti tegevust puudutavate õigus- ja haldusnormide ühtlustamist (EÜT 1975, L 167, lk 14), muudetud nõukogu 26. jaanuari 1982. aasta direktiiviga 82/76/EMÜ (EÜT 1982, L 43, lk 21) (edaspidi „muudetud direktiiv 75/363“).
- 2 Need taotlused on esitatud kohtuvaidlustes, mille pooled on ühelt poolt Presidenza del Consiglio dei Ministri (Itaalia riigikantselei), Università degli Studi di Palermo (Palermo Ülikool, Itaalia), Ministero della Salute (Itaalia tervishoiuministeerium), Ministero dell’Istruzione, dell’Università e della Ricerca (Itaalia haridus-, ülikooli- ja teadusministeerium) ja Ministero del Tesoro (Itaalia rahandusministeerium) ning teiselt poolt eriarstid, ja mis esimese võimalusena käsitleb eriarstide asjakohast tasustamist muudetud direktiivi 75/363 lisa tähenduses, või teise võimalusena neile direktiivi 82/76 nõuetekohaselt ja tähtajaks üle võtmata jätmisega tekitatud kahju hüvitamist.

## Õiguslik raamistik

### Liidu õigus

#### Direktiiv 75/363

- 3 Direktiivi 75/363 artikli 2 lõige 1 nägi ette:

„Liikmesriigid tagavad, et eriarsti diplomi, tunnistuse või muu eriarsti kvalifikatsiooni tõendava dokumendini viiv koolitus vastab vähemalt järgmistele tingimustele:

- a) hõlmab kuueaastase õppeaja edukat läbimist artiklis 1 nimetatud koolituse raames;
- b) sisaldab teoreetilist ja praktilist koolitust;
- c) toimub täisajaga ja pädevate ametiasutuste või organite järelevalve all;
- d) toimub ülikoolikeskuses, õppehaiglas või asjakohastel puhkudel tervishoiuasutuses, mis on saanud selleks otstarbeks pädevate ametiasutuste või organite heakskiidu;
- e) hõlmab eriarsti koolitust saava arsti isiklikku osalust asjaomaste asutuste tegevuses ja vastutusalas.“

- 4 Nimetatud direktiivi artikkel 3 sätestas:

„1. Ilma et see piiraks artikli 2 lõike 1 punktis c sätestatud täisajaga koolituse põhimõtet ja kuni nõukogu teeb kooskõlas lõikega 3 otsuse, võivad liikmesriigid lubada spetsialiseeritud osalise ajaga koolitust pädevate siseriiklike asutuste heakskiidetud tingimustel, kui täisajaga koolitus ei ole põhjendatud juhtudel võimalik.

2. Spetsialiseeritud koolituse kogukestust ei või lõike 1 kohaselt lühendada. Koolituse osaajalisus või eraviisiline tasustatud kutsealane praktiseerimine ei või mõjutada koolituse kvaliteeti.

3. Hiljemalt nelja aasta pärast alates käesoleva direktiivi teatavakstegemisest ja olukorra ülevaatamise tulemusi silmas pidades otsustab nõukogu komisjoni ettepanekul ja pidades meeles, et osalise ajaga koolituse võimalus peaks jääma teatavatel asjaoludel, mis tuleb iga eriala puhul eraldi läbi vaadata, kas lõigete 1 ja 2 sätted tuleks säilitada või neid muuta.“

- 5 Nimetatud direktiivi artikkel 7 oli sõnastatud järgmiselt:

„Üleminekumeetmena ning artikli 2 lõike 1 punktist c ja artiklist 3 olenemata võivad liikmesriigid, kelle õigus- ja haldusnormidega on käesoleva direktiivi teatavakstegemise ajal spetsialiseeritud osalise ajaga koolituse võimalus lubatud, jätkata nende sätete kohaldamist kandidaatide suhtes, kes on alustanud spetsialiseeritud koolitust hiljemalt nelja aasta jooksul alates käesoleva direktiivi teatavakstegemisest. Kõnealust ajavahemikku võib pikendada, kui nõukogu ei ole teinud artikli 3 lõikele 3 vastavat otsust.“

- 6 Direktiiv 75/363 tehti liikmesriikidele teatavaks 20. juunil 1976.

*Direktiiv 82/76*

- 7 Direktiivi 82/76 artikli 9 lõike 1 kohaselt asendati direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkt c järgmise sõnastusega:

„c) on täisajaga kursus pädevate ametiasutuste või organite järelevalve all vastavalt käesoleva direktiivi lisa punktile 1“.

- 8 Direktiivi 82/76 artikli 10 kohaselt asendati direktiivi 75/363 artikkel 3 järgmise sõnastusega:

„1. Ilma et see piiraks artikli 2 lõike 1 punktis c sätestatud täisajaga koolituse põhimõtet ja kuni nõukogu teeb kooskõlas lõikega 3 otsuse, võivad liikmesriigid lubada spetsialiseeritud osalise ajaga koolitust pädevate siseriiklike asutuste heakskiidetud tingimustel, kui täisajaga koolitus ei ole konkreetsel põhjendatud juhtudel võimalik.

2. Osalise ajaga koolitust antakse kooskõlas käesoleva direktiivi lisa punktiga 2 ja selle kvaliteet peab vastama täisajaga koolituse kvaliteedile. Asjaolu, et koolitus toimub osalise ajaga, või eraviisiline tasustatud kutsealane praktiseerimine ei või mõjutada koolituse kvaliteeti.

Asjaolu, et koolitus toimub osalise ajaga, ei või lühendada spetsialiseeritud koolituse kogukestust.

3. Nõukogu teeb otsuse lõigete 1 ja 2 sätete säilitamise või muutmise kohta hiljemalt 25. jaanuaril 1989 pärast olukorra uuesti läbi vaatamist ja komisjoni ettepanekul, võttes arvesse asjaolu, et osalise ajaga koolituse võimalus peaks teatavatel konkreetselt määratavatel juhtudel alles jääma.“

- 9 Direktiivi 82/76 artikli 12 kohaselt asendati direktiivi 75/363 artikkel 7 järgmise sõnastusega:

„Üleminekumeetmena ning artikli 2 lõike 1 punktist c ja artiklist 3 olenemata võivad liikmesriigid, kelle õigus- ja haldusnormidega on [direktiivi 75/363] teatavakstegemise ajal spetsialiseeritud osalise ajaga koolituse võimalus lubatud, jätkata nende sätete kohaldamist kandidaatide suhtes, kes on alustanud spetsialiseeritud koolitust hiljemalt 31. detsembril 1983.

Vastuvõtvatel liikmesriikidel on õigus nõuda, et esimesest lõigust kasu saavad isikud esitaksid lisaks diplomile, tunnistusele ja muudele kvalifikatsiooni tõendavatele dokumentidele tunnistuse, mis tõendab, et nad on asjaomasel valdkonnas seaduslikult spetsialistina praktiseerinud vähemalt kolm järjestikust aastat tunnistuse väljaandmisele eelneva viie aasta jooksul.“

- 10 Direktiivi 82/76 artikliga 13 lisati direktiivile 75/363 lisa „Eriarstide täis- ja osalise ajaga koolituse tunnused“. Selles lisas oli sätestatud:

„1. *Eriarstide täisajaga koolitus*

Koolitus toimub konkreetsel pädeva asutuse tunnustatud ametikohtadel.

Sellega kaasneb osalemine kõigis koolitust korraldava osakonna arstlikes toimingutes, kaasa arvatud valvetes, nii et eriarstiks koolitav pühendub kogu oma kutsealase tegevusega terve tööajala ja aasta jooksul praktilisele ja teoreetilisele koolitusele vastavalt pädevate ametiasutuste kehtestatud korrale. Seepärast käib sellise ametikohaga kaasas asjakohane tasustamine.

Koolituse võib katkestada ajateenistuse, lähetuse, raseduse või haiguse tõttu. Katkestuse tõttu koolituse kogukestust ei lühendata.

2. *Eriarstide osalise ajaga koolitus*

Koolitus vastab samadele nõuetele kui täisajaga koolitus, erinev on üksnes võimalus piirata meditsiinitoimingutes osalemist ajavahemikuga, mille pikkus on vähemalt pool punkti 1 teises lõigus sätestatud perioodist.

Pädevad asutused tagavad, et spetsialistide osalise ajaga koolituse kogukestus ja kvaliteet vastab täisajaga koolituse omadele.

Osalise ajaga koolitus tasustatakse asjakohaselt.“

11 Direktiivi 82/76 artikkel 14 nägi ette:

„Direktiivi 75/363/EMÜ artikli 3 kohaselt enne 1. jaanuari 1983 alustatud eriarsti osalise ajaga koolitus tuleb lõpule viia kooskõlas selle sättega.“

12 Direktiivi 82/76 artiklis 16 oli ette nähtud:

„Liikmesriigid võtavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud meetmed 31. detsembriks 1982. Liikmesriigid teatavad sellest viivitamata komisjonile.“

13 Direktiiv 82/76 tehti liikmesriikidele teatavaks 29. jaanuaril 1982 ja see jõustus samal päeval vastavalt EMÜ asutamislepingu artikli 191 teisele lõigule.

14 Muudetud direktiiv 75/363 tunnistati 15. aprillil 1993 kehtetuks nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiviga 93/16/EMÜ arstide vaba liikumise hõlbustamise ning nende diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikuse tunnustamise kohta (EÜT 1993, L 165, lk 1; ELT eriväljaanne 06/02, lk 86), mis omakorda tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiviga 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta (ELT 2005, L 255, lk 22).

#### *Itaalia õigus*

15 Direktiiv 82/76 võeti Itaalia õigusse üle 8. augusti 1991. aasta seadusandliku dekreediga nr 257 nõukogu 26. jaanuari 1982. aasta direktiivi 82/76/EMÜ, millega muudetakse varasemaid direktiive eriarstide koolituse valdkonnas, rakendamise kohta vastavalt 29. detsembri 1990. aasta seaduse nr 428 artiklile 6 (decreto legislativo n. 257 – Attuazione della direttiva n. 82/76/CEE del Consiglio del 26 gennaio 1982, recante modifica di precedenti direttive in tema di formazione dei medici specialisti, a norma dell'art. 6 della legge 29 dicembre 1990, n. 428) (GURI nr 191, 16.8.1991; edaspidi „seadusandlik dekreet nr 257“). See seadusandlik dekreet jõustus 15 päeva pärast avaldamist ja hiljem asendati see 17. augusti 1999. aasta seadusandliku dekreediga nr 368, millega rakendatakse nõukogu direktiivi 93/16/EMÜ arstide vaba liikumise hõlbustamise ning nende diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikuse tunnustamise kohta, ja direktiive 97/50/EÜ, 98/21/EÜ, 98/63/EÜ ja 99/46/EÜ, millega muudetakse direktiivi 93/16/EMÜ (decreto legislativo n. 368 – Attuazione della direttiva 93/16/CEE in materia di libera circolazione dei medici e di reciproco riconoscimento dei loro diplomi, certificati ed altri titoli e delle direttive 97/50/CE, 98/21/CE, 98/63/CE e 99/46/CE che modificano la direttiva 93/16/CEE) (GURI nr 250 regulaarne lisa, 23.10.1999).

16 Seadusandliku dekreeidi nr 257 artikkel 8.2 nägi ette, et neid sätteid kohaldatakse alates õppeaastast 1991/1992.

### *Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused*

- 17 Põhikohtuasjades hagi esitanud arstid on Itaalias aastatel 1982–1990 läbinud eriarsti koolituse.
- 18 Nad esitasid 16. veebruaril 2001 (kohtuasi C-617/16) ja 18. märtsil 2003 (kohtuasi C-616/16) Tribunale di Palermole (Palermo esimese astme kohus, Itaalia) nõuded Palermo ülikooli, haridus-, ülikooli- ja teadusministeeriumi, tervishoiuministeeriumi, rahandusministeeriumi ja riigikantselei vastu.
- 19 Need arstid palusid esimese võimalusena kohustada nimetatud ülikooli ja riigiasutusi maksma neile asjakohast tasu muudetud direktiivi 75/363 lisa tähenduses, lähtudes eriarsti koolitustest, mille nad olid läbinud. Teise võimalusena nõudsid nad direktiivi 82/76 nõuetekohaselt ja tähtajaks üle võtmata jätmisega tekitatud kahju hüvitamist.
- 20 Tribunale di Palermo (Palermo esimese astme kohus) jättis 27. aprilli ja 17. juuni 2006. aasta kohtuotsustega (kohtuasi C-616/16) ning 30. aprilli ja 28. mai 2007. aasta kohtuotsustega (kohtuasi C-617/16) need nõuded rahuldamata.
- 21 Nende kohtuotsuste peale esitatud apellatsioonkaebusi lahendav Corte d'appello di Palermo (Palermo apellatsioonikohus, Itaalia) mõistis 18. juuli ja 27. septembri 2012. aasta kohtuotsustega (kohtuasi C-616/16) ning 10. oktoobri 2012. aasta kohtuotsusega (kohtuasi C-617/16) riigikantseleilt iga asjaomase arsti kasuks välja 11 103,82 eurot (kohtuasi C-616/16) ja 6 713,93 eurot (kohtuasi C-617/16), millele lisandub seadusjärgne intress.
- 22 Nii riigikantselei kui ka teatavad teised põhikohtuasja menetlusosalised esitasid nimetatud kohtuotsuste peale kassatsioonkaebuse.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tunnistab, et põhikohtuasjades tuleb hinnata õiguskorda, mida kohaldatakse eriarstide koolitusele, mis on alanud enne 31. detsembrit 1982 ja viidud lõpule pärast seda kuupäeva.
- 24 Leides, et põhikohtuasjade lahendus sõltub muudetud direktiivi 75/363 tõlgendamisest, otsustas Corte suprema di cassazione (Itaalia kõrgeim kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused, mis kohtuasjades C-616/16 ja C-617/16 on identselt sõnastatud:
- „1. Kas [muudetud direktiivi 75/363] tuleb mõista nii, et selle kohaldamisalasse kuulub ka eriarsti nii täis- kui osalise ajaga koolitus, mis 31. detsembriks 1982 on juba alanud ja jätkub ka pärast nimetatud kuupäeva, mis oli liikmesriikidele kehtestatud [direktiivi 82/76] artikliga 16 selle direktiivi järgimiseks vajalike meetmete võtmiseks?

Juhul kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis:

2. Kas [direktiivi 82/76] artikliga 13 lisatud [direktiivi 75/363] lisa tuleb mõista nii, et residendiõppe puhul, mis oli 31. detsembril 1982 juba alanud, sõltub arst-residentidele sobiva tasu maksmise kohustus sellest, kas ümberkorraldamiskohustus on täidetud, või igal juhul sellest, kas järgitakse viidatud direktiivides sätestatud?
3. Kas arstide suhtes, kes läbisid residendiõppe, mis algas juba enne 1. jaanuari 1983, kuid ei olnud selleks kuupäevaks veel lõppenud, tekkis kohustus maksta asjakohast tasu õppe kogu kestuse eest või ainult ajavahemiku osas pärast 31. detsembrit 1982 ja missugustel tingimustel?“
- 25 Euroopa Kohtu presidendi 16. detsembri 2016. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-616/16 ja C-617/16 menetluse kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides.

## *Eelotsuse küsimuste analüüs*

### *Esimene küsimus*

- 26 Oma esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et 1982. aasta jooksul alanud ja kuni 1990. aastani jätkunud eriarsti täis- või osalise ajaga koolituse kogu perioodi eest tuleb maksta asjakohast tasu nimetatud lisa tähenduses.
- 27 Kõigepealt tuleb meeles pidada, et vastavalt eelmises punktis viidatud sätetele, mis tunnustati direktiiviga 93/16 kehtetuks 15. aprillil 1993, tuleb eriarsti diplomi, tunnistuse või muu eriarsti kvalifikatsiooni tõendava dokumendini viiva kas täis- või osalise ajaga koolituse eest tavaliselt maksta asjakohast tasu.
- 28 Järgmiseks tuleb meeles pidada, et liikmesriikide kohustust tagada asjakohane tasustamine kohaldatakse üksnes meditsiinivaldkondade suhtes, mis on ühised kõikidele liikmesriikidele või kahele või enamale liikmesriigile ja mida on nimetatud nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/362/EMÜ, mis käsitleb meditsiinialaste diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikust tunnustamist ja sisaldab asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse kasutamise hõlbustamiseks võetavaid meetmeid (EÜT 1975, L 167, lk 1), artiklites 5 või 7 (vt selle kohta 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 29 Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et see residentuuriperioodide tasustamise kohustus, mis on ette nähtud muudetud direktiivi 75/363 lisas, on iseenesest tingimusteta ja piisavalt täpne (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 44, ja 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punktid 34 ja 41).
- 30 Selles osas tuleb märkida, et nimetatud kohustus, mida direktiivis 75/363 esialgu ette nähtud ei olnud, viidi sisse direktiiviga 82/76, mis jõustus 29. jaanuaril 1982 ja mille nõudeid pidid liikmesriigid selle direktiivi artikli 16 kohaselt täitma hiljemalt 31. detsembriks 1982.
- 31 Direktiiv 82/76 võeti Itaalia õigusse üle seadusandliku dekreediga nr 257, mis jõustus 15 päeva pärast avaldamist, mis toimus 16. augustil 1991.
- 32 On selge, et direktiivi 82/76 artikkel 14 nägi ette, et direktiivi 75/363 artikli 3 kohaselt enne 1. jaanuari 1983 alustatud eriarsti osalise ajaga koolitus tuleb lõpule viia kooskõlas selle artikliga 3.
- 33 Siiski, nagu ka komisjon on oma kirjalikes seisukohtades märkinud, puudutas direktiivi 82/76 artiklis 14 ette nähtud üleminekunorm eriarstide osalise ajaga koolituse seaduslikkust ennast, mitte aga nende tasustamise kohustust.
- 34 Nimelt oli liikmesriikide võimalus eriarstide osalise ajaga koolitus heaks kiita juba direktiivi 75/363 artiklis 3 ette nähtud erandina kohustusest niisugust koolitust täisajaga läbi viia, kuna selle erandi säilitamise vajaduse vaatab liidu seadusandja korrapäraselt üle.
- 35 Eriarstide täisajaga koolitust puudutavat üleminekunormi, mis on ette nähtud direktiivi 82/76 artiklis 12, millega muudeti direktiivi 75/363 artiklit 7, ei saa samuti käsitada selliselt, et see piirab ajaliselt kohustust maksta koolituse eest asjakohast tasu.
- 36 See tõlgendus on kooskõlas direktiivi 82/76 ettevalmistavate materjalidega. Direktiivi 82/76 aluseks oleva ettepaneku võtta vastu nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 75/362 ja direktiivi 75/363 (KOM(80) 914 lõplik), seletuskirja II jaotise punktidest 4 ja 8 ilmneb nimelt, et

käesoleva kohtuotsuse punktides 33 ja 35 viidatud kaks üleminekusätet olid ette nähtud nende arstide huvides, kes olid lõpetanud oma koolituse enne selle direktiivi ülevõtmise tähtaega, et tagada selle koolituse järjepidevus.

- 37 Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes ei ilmne muudetud direktiivist 75/363, et liikmesriikidele pandud kohustus maksta eriarsti täis- või osalise ajaga koolitusperioodide eest asjakohast tasu, ei ole kohaldatav nendele perioodidele, mis algasid enne direktiivi 82/76 ülevõtmise tähtaega 1. jaanuaril 1983 ja jätkusid pärast seda kuupäeva.
- 38 Neid asjaoludel tuleb esimesele küsimusele vastata, et muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et iga 1982. aasta jooksul alanud ja kuni 1990. aastani jätkunud täis- või osalise ajaga koolituse eest tuleb maksta asjakohast tasu nimetatud lisa tähenduses, tingimusel et see koolitus puudutab meditsiinivaldkonda, mis on ühine kõikidele liikmesriikidele või kahele või enamale liikmesriigile ja mida on nimetatud direktiivi 75/362 artiklites 5 või 7.

### *Teine küsimus*

- 39 Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohustus näha ette selle lisa tähenduses asjakohane tasustamine iga täis- või osalise ajaga eriarsti koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, sõltub direktiivi 82/76 ülevõtmise meetmete võtmisest selle liikmesriigi poolt ning nende meetmete tegelikust rakendamisest.
- 40 Selles osas, vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 29 meelde tuletatud Euroopa Kohtu praktikale, on muudetud direktiivis 75/363 ette nähtud kohustus näha ette asjakohane tasustamine iseenesest tingimusteta ja piisavalt täpne.
- 41 Sellest kohtupraktikast ilmneb selgelt, et muudetud direktiiv 75/363 ei määratle ei asjakohaseks peetavat tasu ega selle tasu kindlaksmääramise meetodeid. Niisugused määratlused jäävad põhimõtteliselt liikmesriikide pädevusse, kes peavad võtma selles valdkonnas konkreetseid rakendusmeetmeid (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 45, ja 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punkt 36).
- 42 Siiski on Euroopa Kohus juba sedastanud, et direktiivist tulenev liikmesriigi kohustus saavutada vastavas direktiivis ette nähtud eesmärgid ning liikmesriigi kohustus võtta kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et tagada selle kohustuse täitmine, on siduv kõigile liikmesriigi võimuorganitele, kaasa arvatud kohtutele vastavalt nende pädevusele. Seega, kohaldades siseriiklikku õigust ja eeskätt neid seaduse sätteid, mis on kehtestatud konkreetset selleks, et tagada direktiivi ülevõtmine, peab liikmesriigi kohus tõlgendama siseriiklikku õigust võimalikult suures ulatuses asjakohase direktiivi sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada direktiiviga sätestatud eesmärk (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Praegusel juhul, nagu ka käesoleva kohtuotsuse punktis 31 on meelde tuletatud, võeti direktiiv 82/76 Itaalia õigusse üle seadusandliku dekreediga nr 257, mis jõustus 15 päeva pärast avaldamist, mis toimus 16. augustil 1991.
- 44 Eeskätt eelotsusetaotluste kohta, mis on esitatud muudetud direktiivi 75/363 tõlgendamise küsimuses, on Euroopa Kohus sedastanud, et liikmesriigi kohus on kohustatud nii enne kui ka pärast direktiivi kehtestatud siseriiklikke õigusnorme kohaldades neid tõlgendama, pidades nii palju kui võimalik



- silmas direktiivi sõnastust ja eesmärki (25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 54, ja 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punkt 45).
- 45 Selles osas tuleb meeles pidada, et isegi kui direktiivi ülevõtmiseks konkreetsed siseriiklikud meetmed puuduvad, tuleb liikmesriigi kohtul siseriiklikku õigust tõlgendada niipalju kui võimalik asjakohase direktiivi sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada direktiivis ette nähtud tulemus, mis nõuab, et ta teeks kõik, mis on tema pädevuses, võttes arvesse siseriiklikku õigust tervikuna ning kasutades siseriiklikus õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid (vt selle kohta 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus, Schoenimport „Italmoda“ Mariano Previti jt, C-131/13, C-163/13 ja C-164/13, EU:C:2014:2455, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 46 Mis puudutab muudetud direktiivi 75/363 lisa eesmärki, siis on Euroopa Kohus juba sedastanud, et sellega tahetakse tagada, et asjaomased arstid pühendaksid oma praktilisele ja teoreetilisele koolitusele oma kutsetegevuse kogu tööaajala jooksul või osalise ajaga residendi puhul olulise osa sellest (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 33, ja 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punkt 43).
- 47 Sellest tulenevalt peab liikmesriigi kohus siseriiklikku õigust muudetud direktiiviga 75/363 kooskõlas tõlgendades võtma arvesse selle eesmärki, mida on meelde tuletatud eelmises punktis. Selles osas, määramiseks kindlaks direktiivi 82/76 Itaalia õigusse ülevõtmisele eelnenud perioodiks asjakohase tasu määra ja kinnitamise meetodit, tuleb võtta arvesse eeskätt seda direktiivi üle võtvates siseriiklikes õigusnormides selles osas tehtud lahendusi.
- 48 Seega, nagu ilmneb esimesele küsimusele antud vastusest, laieneb asjaomaste arstide asjakohase tasustamise kohustus igale täis- või osalise ajaga eriarsti koolitusele, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani.
- 49 Tuleb meeles pidada, et Euroopa Kohus on korduvalt sedastanud, et juhul, kui selles direktiivis sätestatud tulemust ei saa tõlgendamise teel saavutada, võttes arvesse kogu siseriiklikku õigust ja kohaldades seal tunnustatud tõlgendamismeetodeid, on liikmesriigid liidu õigusest tulenevalt kohustatud hüvitama kahju, mille nad on tekitanud üksikisikutele nimetatud direktiivi üle võtmata jätmisega, ning seda juhul, kui täidetud on kolm tingimust, st õigusnorm, mida rikuti, peab andma üksikisikutele õigusi, mille sisu peab saama kindlaks määrata; rikkumine on piisavalt selge, ning liikmesriigi kohustuse täitmata jätmise ja kannatanud isikutele tekkinud kahju vahel peab olema põhjuslik seos (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 52).
- 50 Selles osas võimaldaks direktiivi 82/76 rakendusmeetmete tagasiulatuv ja täielik kohaldamine heastada selle direktiivi hilise ülevõtmise kahjulikud tagajärjed, tingimusel et see direktiiv on nõuetekohaselt üle võetud. Sellegipoolest on liikmesriigi kohtu ülesanne teha kindlaks, et huvitatud isikutele tekitatud kahju hüvitis on asjakohane. Direktiivi 82/76 rakendusmeetmete tagasiulatuv, korrapärase ja täielik kohaldamine on selleks piisav, välja arvatud juhul, kui huvitatud isikud tõendavad täiendava kahju esinemist, mida nad kandsid seetõttu, et nad ei saanud soovitud ajal selle direktiiviga tagatud rahalisi eeliseid, ning ka see tuleb hüvitada (vt selle kohta 25. veebruari 1999. aasta kohtuotsus, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 53, ja 3. oktoobri 2000. aasta kohtuotsus, Gozza jt, C-371/97, EU:C:2000:526, punkt 39).
- 51 Võttes arvesse eeltoodud kaalutlusi, tuleb teisele küsimusele vastata, et muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohustus näha ette selle lisa tähenduses asjakohane tasustamine iga täis- või osalise ajaga eriarsti koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, ei sõltu direktiivi 82/76 ülevõtmise meetmete võtmisest selle liikmesriigi poolt. Liikmesriigi kohus on kohustatud nii enne kui ka pärast direktiivi kehtestatud siseriiklikke õigusnorme kohaldades neid

tõlgendama, pidades nii palju kui võimalik silmas direktiivi sõnastust ja eesmärki. Juhul kui direktiivi 82/76 üle võtvate siseriiklike meetmete puudumise tõttu ei saa selles direktiivis sätestatud tulemust tõlgendamise teel saavutada, võttes arvesse kogu siseriiklikku õigust ja kohaldades seal tunnustatud tõlgendamismeetodeid, on asjaomane liikmesriik liidu õigusest tulenevalt kohustatud hüvitama kahju, mille ta on tekitanud üksikisikutele nimetatud direktiivi üle võtmata jätmisega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas on täidetud kõik Euroopa Kohtu praktikas kehtestatud tingimused, et tekiks liikmesriigi vastutus liidu õiguse alusel.

### *Kolmas küsimus*

- 52 Oma kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et eriarsti täis- või osalise ajaga koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, tuleb asjakohast tasu nimetatud lisa tähenduses maksta kogu selle koolituse perioodi eest.
- 53 Selles osas tuleb meeles pidada, et kui direktiivi ülevõtmise tähtaja mõte on eeskätt anda liikmesriikidele piisavalt aega võtta ülevõtmiseks vajalikke meetmeid, ei saa neile riikidele ette heita, et nad ei ole direktiivi oma õiguskorda üle võtnud enne nimetatud tähtaja lõppu (vt selle kohta 27. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus, Milev, C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 54 Praegusel juhul tuleneb direktiivi 82/76 sõnastusest endast, et liikmesriigid on kohustatud võtma vajalikke meetmeid selle direktiivi nõuete täitmiseks hiljemalt 31. detsembriks 1982.
- 55 Tõesti, Euroopa Kohtu kohtupraktikast ilmneb, et alates kuupäevast, mil direktiiv on jõustunud, peavad liikmesriikide ametiasutused ja kohtud niipalju kui võimalik hoiduma tõlgendamast riigi õigust viisil, mis võib pärast selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist tõsiselt kahjustada direktiiviga järgitava eesmärgi saavutamist (27. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus, Milev, C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 56 Sellegipoolest ei ole kuidagi tõendatud, et eriarsti täis- või osalise ajaga koolituse puhul, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, seaks asjaolu, et asjakohane tasustamine on ette nähtud vaid direktiivi 82/76 ülevõtmise tähtajast hilisema perioodi eest, tõsiselt ohtu selle direktiiviga taotletava eesmärgi.
- 57 Neil asjaoludel tuleb kolmandale küsimusele vastata, et muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et eriarsti täis- või osalise ajaga koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, tuleb selle lisa tähenduses asjakohast tasu maksta selle koolituse perioodi eest alates 1. jaanuarist 1983 kuni nimetatud koolituse lõpuni.

### *Kohtukulud*

- 58 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

1. Nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/363/EMÜ, mis käsitleb arsti tegevust puudutavate õigus- ja haldusnormide ühtlustamist, muudetud nõukogu 26. jaanuari 1982. aasta direktiiviga 82/76/EMÜ, artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et iga täis- või osalise ajaga eriarsti koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, tuleb maksta asjakohast tasu nimetatud lisa tähenduses, tingimusel et see koolitus puudutab meditsiinivaldkonda, mis on ühine kõikidele liikmesriikidele või kahele või enamale liikmesriigile ja mida on nimetatud nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/362/EMÜ, mis käsitleb meditsiinialaste diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikust tunnustamist ja sisaldab asutamiseõiguse ja teenuste osutamise vabaduse kasutamise hõlbustamiseks võetavaid meetmeid, artiklites 5 või 7.
2. Direktiiviga 82/76 muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohustus näha ette selle lisa tähenduses asjakohane tasustamine iga täis- või osalise ajaga eriarsti koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, ei sõltu direktiivi 82/76 ülevõtmise meetmete võtmisest selle liikmesriigi poolt. Liikmesriigi kohus on kohustatud nii enne kui ka pärast direktiivi kehtestatud siseriiklike õigusnorme kohaldades neid tõlgendama, pidades nii palju kui võimalik silmas direktiivi sõnastust ja eesmärki. Juhul kui direktiivi 82/76 üle võtvate siseriiklike meetmete puudumise tõttu ei saa selles direktiivis sätestatud tulemust tõlgendamise teel saavutada, võttes arvesse kogu siseriiklikku õigust ja kohaldades seal tunnustatud tõlgendamismeetodeid, on asjaomane liikmesriik liidu õigusest tulenevalt kohustatud hüvitama kahju, mille ta on tekitanud üksikisikutele nimetatud direktiivi üle võtmata jätmisega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas on täidetud kõik Euroopa Kohtu praktikas kehtestatud tingimused, et tekiks liikmesriigi vastutus liidu õiguse alusel.
3. Direktiiviga 82/76 muudetud direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c, artikli 3 lõikeid 1 ja 2 ning selle direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et eriarsti täis- või osalise ajaga koolituse eest, mis on alanud 1982. aasta jooksul ja kestab kuni 1990. aastani, tuleb selle lisa tähenduses asjakohast tasu maksta selle koolituse perioodi eest alates 1. jaanuarist 1983 kuni nimetatud koolituse lõpuni.

Allkirjad